

उच्च शिक्षण विभाग

प्रो. राजनीश जैन
सचिव

Prof. Rajnish Jain
Secretary

सत्यमेव जयते

विश्वविद्यालय अनुदान आयोग
University Grants Commission

(मानव संसाधन विकास विभाग, भारत सरकार)
(Ministry of Human Resource Development, Govt. of India)

बाहदुरशाह जफर मार्ग, नई दिल्ली-110002
Bahadur Shah Zafar Marg, New Delhi-110002

Ph. 011-23236288/23230537

Fax - 011-2323 8858

E-mail :secy.ugc@nic.in

D.O.No.F.13-1/2000(EA/ENV/COS-I)

22nd May, 2019

Dear Sir/Madam,

This issues in supersession of earlier letter of even number dated 14th May, 2019.

As per directives of Hon'ble Supreme Court of India, a course on Environment should be implemented at all branches of Higher Education in India. The University Grants Commission had earlier passed instructions through numerous letters to all the universities/institutions to compulsorily implement Six Months Core Module Syllabus on Environmental Studies for under-graduate courses in all branches of higher education and also to create awareness among the students for preservation of environment which will go a long way for providing safe and healthy atmosphere for future generations.

You are once again requested to kindly ensure the implementation of Six Month Core Module Syllabus for Environmental Studies for under-graduate course (available on UGC website www.ugc.ac.in) in your University and affiliated colleges/institutes in case not implemented so far. The task of teaching the Module on Environmental Studies be entrusted with the teachers who fulfil the qualifications laid down by the UGC.

With kind regards,

Yours sincerely,

(Rajnish Jain)

The Vice Chancellor of all the Universities.

Copy to:

Publication Officer, UGC for uploading on UGC website,

(Rajnish Jain)

University of Pune

Division - 11
Law No. 404/04-05
Received in No. 231/04
Ganeshkhind,
PUNE - 411 007.

Telephone Nos. :

5696061

5690060

5690062

Telegraph : 'UNIPUNE'

Fax : 020-5693899

Tel. No.

CBS/4063

Date : 15/7/2004

Circular No. 286 of 2004

Subject: Implementation of six months course entitled "A Course in Environmental Awareness"

It is notified for the information of all concerned that the University Authorities have decided to institute six month course entitled "A Course in Environmental Awareness" as enclosed in the appendix. (Syllabus, Evaluation Pattern and Guidelines for the conduct of the course are enclosed.)

The above decision will come into force from Academic Year 2004-2005.

The Head, Department of Environmental Studies, University of Pune, Pune - 7 and the Principals of all Affiliated Colleges are requested to bring the contents of this Circular to the notice of all concerned teachers and students.

for Director
B.C.U.D.

23/07/04
Copy to :

1. The Principals of all Affiliated Colleges.
2. The Department of Environmental Studies, University of Pune, Pune - 7

Syllabus

SECTION-I

Sr. No.	Topic	Sub-topics	No. of periods
1.	Nature & Scope of Environmental Studies	Definition scope, importance, Multi disciplinary nature, Need for public awareness	2
2.	Natural Resources	Renewable & non-renewable Natural resources & associated problems of forest, water, mineral, energy, land & food - case studies, conservation of resources	7
3.	Eco system	Types, characteristics, structure & function.	6
4.	Biodiversity & its conservation.	Definition: Genetic species & eco system diversity. Biogeographical classification of India. Biodiversity at global, national & local levels, conservation of biodiversity.	5

SECTION II

5.	Environmental Pollution	Definition course effects & control measures of air, water, soil marine noise, thermal nuclear, Role of an individual in prevention of pollution - case studies, Disaster management	7
6.	Social Issues & the environment	Urban problems, Resettlement problems, climatic change, global warming acid rain, ozone layer depletion, nuclear accidents, Air act, Environment Protection Act, water, forest wild life act, public awareness.	5
7.	Human Population & environment	Population - explosion, Family Welfare Programme, Environment & Human Health, Human Rights, Value Education, HIV/AIDS, Role of I.T. in Environment & human health - case studies.	4
8.	Fieldwork	Visit to a local area- urban, rural, industrial, agricultural, study of simple eco system-pond, river, hill etc	4

40

List of Reference Books.

1. A text Book of environmental Sciences – S.S. Purohit shammi & A.K. Agarwal
 2. The Biodiversity of India- Bharucha Erach
 3. Marine Pollution – Clark R.S.
 4. Down to Earth, Center for Science & Environment
 5. Encyclopedia of Indian Natural History – (B.N.H.S.) Hawkins R.E. Mumbai
 6. Environmental Protection & Laws-Jadhav H. & Bosale V.M. (1995) Himalaya Pu
House, Delhi.
 7. पर्यावरण शास्त्र – डॉ. सोलम टी. एन.
 8. पर्यावरण शास्त्र – डॉ. कस्तुरकर, प्रा. पागनीस, देवस्थळी, सोईफोटे.
 9. पर्यावरण शास्त्र – डॉ. चारपुरे.
 10. पर्यावरण विज्ञान – प्रा. अहिरयकर अलिबाद, वगट, घापटे, भोस.
-

श्री छत्रपती शिक्षण व आरोग्य प्रसारक मंडळ संदर्भित,

श्री संत गजानन महाविद्यालय, खर्डा

ता. जामखेड जि. अहमदनगर

भूगोल विभाग

दि. २३/०१/२०२२

सूचना

SYBA च्या सर्व विद्यार्थ्यांना सूचित करण्यात येते की, पर्यावरण जाणीव जागृती या विषयाचा खालील दिलेल्या दोन्हीपैकी कोणत्याही एका घटकाला अनुसरून प्रकल्प अहवाल तयार करण्यासाठी सर्वेक्षण, माहिती संकलन करून त्याचे विहित नमुन्यात वस्तूनिष्ठ सादरीकरण करून प्रकल्प अहवाल प्रा. डॉ. शिवानंद जाधव यांच्याकडून दि. १५/०२/२०२२ पूर्वी तपासून घेण्यात यावा व तो विभागात जमा करावा. नंतर आलेल्या प्रकल्पांना गुण दिले जाणार नाहीत याची नोंद घ्यावी.

अधिक माहितीसाठी भूगोल विभागात संपर्क साधावा.

- घटक: 1. स्थानिक भागातील मृदा प्रदूषण.
2. स्थानिक भागातील हवा प्रदूषण.

विभाग प्रमुख व समन्वयक
IC Principal
Shri Chhatrapati Shikshan
Arogya Prasarak Mandal's
Shri Sant Gajanan Mahavidyalaya, Kharda
Tal. Jamkhed, Dist. Ahmednagar

श्री छत्रपती शिक्षण व आरोग्य प्रचारक मंडळ संतलित,

श्री संत गजानन महाविद्यालय, खर्डा

ता. जामखेड जि. अहमदनगर

भूगोल विभाग

प्रमाणपत्र

प्रमाणित करण्यात येते कि, कुमार/ कुमारी

परीक्षा क्र. हा/हि बीए द्वितीय वर्षातील विद्यार्थी/ विद्यार्थिनी सावित्रीबाई
फुले पुणे विद्यापीठाच्या 'पर्यावरण जाणीव जागृती' या अनिवार्य अभ्यासक्रमानुसार
शैक्षणिक वर्ष 2021-22 मध्ये प्रथम सत्रात या

विषयावर पर्यावरण प्रकल्प प्रा.डॉ. शिवानंद जाधव यांच्या मार्गदर्शनाखाली स्वतः
अभ्यास/ सर्वेक्षण/ माहिती संकलित करून अहवाल लेखनासह पूर्ण केला.

करिता हे प्रमाणपत्र देण्यात येत आहे .

दिनांक:

मार्गदर्शक

विभाग प्रमुख
Head & Asst. Prof. Dep. of Geography,
Shri Sant Gajanan Mahavidyalaya,
Khairda, Tal. Jamkhed, Dist. & Naga.

परीक्षक

Shri Chhatrapati Shikshan & Arogya Prasarak Mandal's,

Shri Sant Gajanan Mahavidyalaya, Kharda

Tal. Jamkhed Dist. Ahmednagar

Department of Geography

Certificate

It is certified that Mr. / Miss / Mrs Shukla Vaishnavi I.
Seat No. 2585 has a Student of SYBA Sem-II / III, Savitribai Phule
Pune University, Pune, Subject of "**Environmental Awareness-**
project on the topic of
Dis. pollution in the
academic year **2021-22** according to the syllabus **AEC-**
Environmental Science (23999) Completed the report by
compiling my own study/ survey/ information. This certificate is
being issued.

Signature

IC Principal
Head of the Department
Arogya Prasarak Mandal's
Shri Sant Gajanan Mahavidyalaya, Kharda
Tal. Jamkhed, Dist. Ahmednagar

Signature

Examiner

Shri Chhatrapati Shikshan & Arogya Prasarak Mandal's,

Shri Sant Gajanan Mahavidyalaya, Kharda

Tal. Jamkhed Dist. Ahmednagar

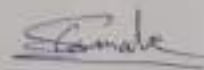
Department of Geography

Certificate

It is certified that Mr. / Miss / Mrs Bhuybal Samadhan
Moham
Seat No. 2458 has a Student of SYBA Sem-II / III, Savitribai Phule
Pune University, Pune, Subject of "Environmental Awareness-
project on the topic of
Air Pollution in the
academic year **2021-22** according to the syllabus **AEC-
Environmental Science (23999)** Completed the report by
compiling my own study/ survey/ information. This certificate is
being issued.

Signature

Head & Asst. Prof. Dep. of Geography,
Shri Sant Gajanan Mahavidyalaya,
Kharda, Tal. Jamkhed, Dist. & Naqa-

Signature
Examiner

Savitribai Phule Pune University
Examination Session 2021
Marks Inward System for Colleges

2204250415354

4/25/2022

1 of 1

College Name	CAAAD16620 - Shri Sant Gajanan Mahavidyalay		
Pattern Name	11819 - BACHELOR OF ARTS 2019 Credit Pattern	Batch No	202110147797
Subject Name	21999 - AEC ENVIRONMENTAL SCIENCE	Exam Type	INTERNAL OUT OF 25
Teacher Name	Jadhav Shivramd Tamajiro (Mob. No.: 9028270997) - Internal Examiner		

Total Students	Present Students	Absent Students	Not Applicable	Detained
42	42	0	0	0

Seat No Marks/Grade Seat No Marks/Grade

80508	16	80533	18
80509	12	80534	15
80510	14	80535	13
80511	13	80536	14
80512	15	80537	15
80513	13	80538	10
80514	12	80539	24
80515	11	80540	24
80516	15	80541	13
80517	13	80542	12
80518	14	80543	14
80519	14	80544	24
80520	18	80545	18
80521	21	80546	24
80522	21	80547	24
80523	12	80548	24
80524	24	80549	16
80525	24		
80526	12		
80527	14		
80528	16		
80529	12		
80530	14		
80531	23		
80532	24		

IC Principal
Shri Chhatrapati Shikshan and
Arogya Prasarak Mandali
Shri Sant Gajanan Mahavidyalaya, Khanda
Tal. Jamkhed, Dist. Ahmednagar

Stamp & Signature of the Principal

Savitribai Phule Pune University
Examination Session 2022
Marks Inward System for Colleges

2208210522262

8/21/2022

1 of 1

College Name	CAAA016620 - Shri Sant Gajanan Mahavidyalay		
Pattern Name	11819 - BACHELOR OF ARTS 2019 Credit Pattern	Batch No	202204172743
Subject Name	23999 - AEC ENVIRONMENTAL SCIENCE	Exam Type	INTERNAL OUT OF 25
Teacher Name	Jadhav Shirvanand Tanajirao (Mob. No. : 9028270997) - Internal Examiner		

Total Students	Present Students	Absent Students	Not Applicable	Detained
4	4	0	0	0

Seat No Marks/Grade

70022	12
70029	10
70040	14
70056	12

IC Principal
Shri Chhatrapati Shikshan and
Arogya Prasarak Mandals
Shri Sant Gajanan Mahavidyalaya, Khanda
Tal. Jamkhed, Dist. Ahmednagar

Savitribai Phule Pune University
Examination Session 2022
Marks Inward System for Colleges

2208220326481

8/22/2022

1 of 1

College Name	CAAA016620 - Shri Sant Gajanan Mahavidyalay		
Pattern Name	11819 - BACHELOR OF ARTS 2019 Credit Pattern	Batch No	202204172754
Subject Name	24999 - AEC ENVIRONMENTAL SCIENCE	Exam Type	INTERNAL OUT OF 25
Teacher Name	Jadhav Shivanand Tanajirao (Mob. No.: 9028270997) - Internal Examiner		

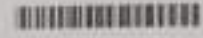
Total Students	Present Students	Absent Students	Not Applicable	Detained
47	33	14	0	0

Seat No	Marks/Grade	Seat No	Marks/Grade
70023	18	70048	19
70024	19	70049	13
70025	20	70050	15
70026	18	70051	15
70027	(AB)	70052	24
70028	(AB)	70053	14
70029	18	70054	17
70030	(AB)	70055	15
70031	24	70056	(AB)
70032	(AB)	70057	23
70033	15	70058	11
70034	14	70059	15
70035	(AB)	70060	(AB)
70036	13	70061	18
70037	18	70062	20
70038	(AB)	70063	23
70039	(AB)	70064	20
70040	(AB)	70065	18
70041	21	70066	17
70042	21	70067	(AB)
70043	(AB)	70074	12
70044	20	70075	15
70045	(AB)		
70046	(AB)		
70047	18		

IC Principal
Shri Chhatrapati Shikshan and
Arogya Prasarak Mandal's
Shri Sant Gajanan Mahavidyalaya, Khanda
Tal. Jamkhed, Dist. Ahmednagar

Savitribai Phule Pune University
Examination Session 2021
Marks Inward System for Colleges

2204250417170

4/25/2022

1 of 1

College Name	CAAA016620 - Shri Sant Gajanan Mahavidyalaya		
Pattern Name	11819 - BACHELOR OF ARTS 2019 Credit Pattern	Batch No	202110147808
Subject Name	24999 - AEC ENVIRONMENTAL SCIENCE	Exam Type	INTERNAL OUT OF 25
Teacher Name	Indhav Shivnand Tanajirao (Mob. No.: 9028270997) - Internal Examiner		

Total Students	Present Students	Absent Students	Not Applicable	Detained
16	16	0	0	0

Seat No	Marks/Grade
80501	14
80550	16
80551	18
80552	14
80555	12
80556	14
80558	15
80559	16
80562	14
80563	15
80564	14
80567	15
80568	14
80571	18
80585	19
80586	12

IC Principal
Shri Chhatrapati Shikshan and
Arogya Prasarak Mandals
Shri Sant Gajanan Mahavidyalaya, Kharda
Tal. Jamkhed, Dist. Ahmednagar

श्री छत्रपती शिक्षण व आरोग्य प्रसारक मंडळ संघाला,

श्री संत गजानन महाविद्यालय, खर्डा

SYBA अंतर्गत मूल्यमापन परीक्षा

विषय : पर्यावरण जाणीव जागृती

वेळ : मिनिटे

गुण: 25

विद्यार्थ्यांचे नाव :

रोल नंबर :

सूचना: १). सर्व प्रश्न सोडवणे आवश्यक.

२). प्रत्येक अचूक वस्तुनिष्ठ प्रश्न १ गुणासाठी असेल

३). प्रकल्प अहवाल सादर केल्याशिवाय प्रकल्प अहवालाचे गुण दिले जाणार नाहीत.

प्र. 1 ला खास्ती दिलेल्या पर्यायांपैकी योग्य पर्याय निवडा

15

- मानवाच्या सभोवतालची परिस्थिती म्हणजे होय.
अ) अ. पर्यावरण ब) ब. वातावरण क) जलावरण ड) शिलावरण
- परिसंस्था या घटकांनी बनलेल्या आहेत.
अ. जैविक ब. जैविक व अजैविक क. अजैविक ड. यापैकी नाही
- ओझोन वायूच्या धराता छिद्र पडण्यास हा वायू कारणीभूत आहे.
अ. कार्बन डायऑक्साइड ब. कार्बन फेरस क. सल्फर ड. क्लोरो फ्लोरो कार्बन CFC
- पृथ्वीवरील वातावरणात ऑक्सिजन या वायूचे प्रमाण आहे.
अ. ७३.०३% ब. २१% क. २९% ड. ७१%
- जागतिक पर्यावरण दिन दिवशी साजरा केला जातो.
अ. ५ जुलै ब. ५ जून क. १५ ऑगस्ट ड. १७ सप्टेंबर
- पृथ्वीवरील ऊर्जेचा मुख्य स्रोत आहे.
अ. सौरऊर्जा ब. पवनऊर्जा क. जलऊर्जा ड. औष्णिक ऊर्जा
- वाळवंटी परिसंस्थेत हा प्राणी आढळतो.
अ. माकड ब. हत्ती क. सिंह ड. उंट
- दहशतवाद ही एक प्रकारची आपत्ती आहे.
अ. नैसर्गिक ब. वातावरणीय क. मानवनिर्मित ड. वरील पैकी सर्व
- 'खेड्याकडे चला' हा मंत्र बानी दिला.
अ. महात्मा गांधी ब. महात्मा फुले क. पं. जवाहरलाल नेहरू ड. राजीव गांधी
- पृथ्वीच्या पृष्ठभागाचा सुमारे टक्के भाग पाण्याने व्यापलेला आहे.
अ. ७१ ब. १७ क. ९२ ड. २९
- हा जलपरीसंस्थेचा प्रकार आहे.
अ. जंगल परिसंस्था ब. वाळवंटी परिसंस्था क. नदी परिसंस्था ड. कृषी परिसंस्था

12. खालीलपैकी या कारणामुळे मुदा न्हास रोखता येते.
अ. पक्ष्यांच्या संख्येत वाढ ब. वनीकरण क. जंगलतोड ड. अतीचराई
13. महाराष्ट्रात सर्वाधिक जैवविविधता येथे आढळते.
अ. पश्चिम घाट ब. दख्खनचे पठार क. बालाघाट ड. हिमालय
14. हे लोकसंख्या वाढीचे मुख्य कारण आहे.
अ. जन्मदर ब. स्थलांतर क. मृत्युदर ड. वरील पैकी सर्व
15. तंबाखू मध्ये हा घटक आढळतो.
अ. चीकोटिंग ब. निकोटीन क. बीकोटिंग ड. पीकोटिंग

प्र. 2 रा. प्रकल्प अहवाल

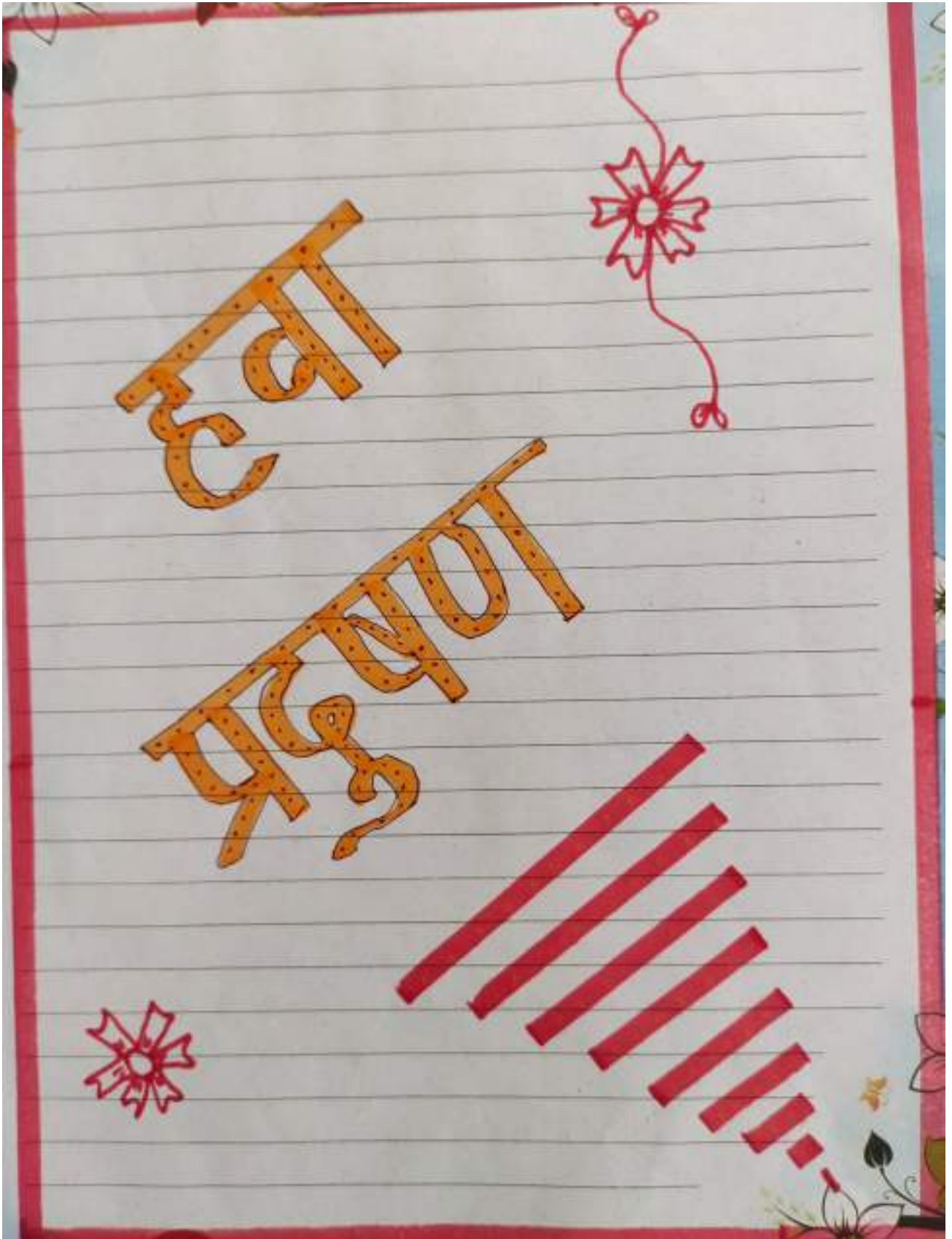
10

विषय : पर्यावरण जाणीव जागृती

विशेष सूचना: SYBA च्या सर्व विद्यार्थ्यांनी 'हवाप्रदूषण' या विषयावर प्रकल्प अहवाल लिहून श्री. सुरज जगताप यांच्याकडे जमा करावा.

प्रकल्प अहवाल सादर केल्याशिवाय प्रकल्प अहवालाचे 10 गुण दिले जाणार नाहीत.

Head & Asst. Prof. Dep. of Geography,
Shri Sant Gajanan Mahavidyalaya,
Khanda, Tal. Jamkhed, Dist. & Naga.

प्रस्तावना

आजच्या युगात पर्यावरणीय प्रदूषण हा मानवजाती-
साठी सर्वात मोठा धोका आहे. वाढत जाणारी लोकसंख्या, नियं-
त्रणाबाहेर वाढत चाललेले औद्योगिक क्षेत्र आणि वाढती शहरे
आणि नैसर्गिक संसाधनांचा बेजबाबदार पणे वापर यामुळे
पर्यावरण दुषित होऊन जाते. प्रदूषणामुळे पर्यावरणावर धातक
परिणाम होऊन पर्यावरणावर मंभीर परिणाम होतात. मानवाच्या
तीन मुलभूत गरजा म्हणजे जल, जमीन आणि हवा या
वेगवेगळ्या मानवी कृतींमुळे प्रदूषित होतात.

हवा प्रदूषणाच्या जैर आपण इतिहास पाहिला तर
पूर्वीची हवा ही आत्ताच्या हवेपेक्षा कित्येक पलींनी शुद्ध
होती. औद्योगिक क्रांतीची सुरुवात आणि त्यानंतर वाढत
जाणारे उद्योग धंदे आणि मोठ्या प्रमाणावर वाढत जाणारी
लोकसंख्या या लोकसंख्येला पुरवल्या जाणाऱ्या सीई सुविद्या
त्यासाठी तयार केली गेलेली उपकरणे शांतून दिवसेंदिवस
वाढ होऊन त्यांमधून बाहेर पडणाऱ्या विविध प्रकारच्या
कार्यमुळे दिवसेंदिवस पृथ्वीवरील हवा ही प्रदूषित होत
चालली आहे.

हवा प्रदूषणाची कारणे कोणती आहेत, हवा प्रदूष-
णास कारणीभूत ठरणारे धटक कोणते आहेत आणि हवा
प्रदूषण रोखण्यासाठी कोणत्या उपाय योजना केल्या पाहिजेत
हे या 'हवा प्रदूषण' या प्रकल्पाच्या माध्यमानून
सविस्तर माहिती देणार आहेत.

POKÉMON

प्रकल्प अनुक्रमाणिका

अ.क्र	घटक	पान.नं
1)	प्रकल्पाची उद्दिष्टे	02
2)	विषयाचे महत्व	03
3)	प्रकल्पाची कार्यपद्धती	04
4)	निरीक्षण	05
5)	निष्कर्ष	12
6)	संदर्भ	13
7)	प्रकल्प अहवाल	14

प्रकल्प उद्दिष्ट्ये

१) हवा प्रदूषण म्हणजे काय त्याची संकल्पना जाणून घेणे.

२) हवा प्रदूषणाचा पर्यावरणावर कोणता परिणाम होतो याची माहिती मिळवणे.

३) हवा प्रदूषणामुळे पर्यावरणावर होणारे धातक परिणाम कमी करण्यासाठी करण्यात येणाऱ्या उपाय-योजनांची माहिती घेणे.

४) हवा प्रदूषणाची कारणे, आणि हवा प्रदूषण होण्यास कारणीभूत ठरणारे घटक यांची माहिती मिळवणे.

५) हवा प्रदूषण रोखण्यासाठी शासनाने केलेल्या उपाय योजना माहित करून घेणे.

६) हवा प्रदूषणामुळे होणाऱ्या धातक परिणामांची माहिती इतरांना करून देणे.

प्रकल्प विषयाचे महत्व

" हवा, पाणी आणि मातीच्या भौतिक, रासायनिक किंवा जैविक वैशिष्ट्यांमधील अनिष्ट बदलांमुळे सजीवांच्या जीवनावर धातक परिणाम होतात किंवा कीटल्याही सजीवांच्या आरोग्याला धोका निर्माण होतो. " याला प्रदुषण म्हणतात.

आज अद्वययोग्यदर्याची बेसुमार वाढती संख्या जर आपण पाहिली तर त्यांमधून उत्सर्जित होणाऱ्या विविध विषारी घटकांच्या समावेश असलेल्या वायूमुळे हवा प्रदुषण होऊन जाते आणि याच वायू प्रदुषणामुळे अनेक व्याधी जडत आहेत. सजीवांमध्ये बुद्धीमान प्राणी म्हणून मानव वावरत आहे. त्याच्या वागणुकीतून सजीवसृष्टीच्या विकासापेक्षा स्वहितार्थ त्या सृष्टीच्या विनाशाच वाटवरच पाऊल पडत आहे.

औद्योगिकीकरणामुळे मोठ्या प्रमाणात उत्पादन करणे शक्य होत असले तरीही स्वतःची प्रगती करण्याच्या दृढाभिप्रेत जलद विकास प्रक्रियेमुळे पर्यावरणाचे मोठ्या प्रमाणावर नुकसान होत आहे. आज विकास प्रकल्पातून होणाऱ्या हवेच्या प्रदुषणामुळे पर्यावरणावर विपरीत परिणाम होऊ लागला.

आज मानवाच्या च कुतीमुळे निष्काळजीपणामुळे सजीवनाल्ल्या पर्यावरणावर धातक परिणाम होत असलेले दिसून येत आहे. आज हवा प्रदुषणाबाबत सर्वांनी सविस्तर माहिती जावून घेऊन त्यावर वेळीच उपाय करणे गरजेचे आहे. म्हणून हवा प्रदुषण हा विषय आजच्या आधुनिक जगात फार महत्त्वाचा आहे.

POKÉMON

प्रकल्प कार्यपद्धती / अभ्यास पद्धती

'वायू प्रदुषण' हा प्रकल्प करित असताना मी प्रकल्पाची माहिती मिळवण्यासाठी वर्तमानपत्रात छापून आलेल्या बातम्यांच्या उपयोग केला तसेच इंटरनेट वर उपलब्ध असलेल्या माहितीचा वापर करून प्रकल्पाची माहिती संकलित केली. प्रकल्पाच्या विषयानुसार पाठ्याच्या मीठा प्रमाणात हीत असलेले वायू प्रदुषण आणि त्यामुळे होत असलेले मानवी जिवनावर परिणाम तसेच पर्यावरणावर होणारे परिणाम यावरील माहिती मिळवण्यासाठी मी मुलाखत, प्रश्नावली व क्षेत्रमीट या कार्यपद्धतीचा अवलंब केला.

हा प्रकल्पाबाबत माहिती संकलित करण्यासाठी मी परिसरातील काही व्यक्तींना प्रश्नावली द्वारे परिसरातील वाढत्या प्रदुषण पातळीबाबत प्रश्नावली द्वारे प्रश्न विचारण्यात आले. आणि त्या माहितीचे संकलन करण्यात आले. त्याचबरोबर पर्यावरण विषयक पुस्तकांच्या आधार घेवून प्रश्नावलीतून तयार झालेल्या मुद्द्याबाबत अविस्तर माहितीचे संकलन केले.

तयार केलेल्या मुद्द्यांबाबत अधिक माहिती जाणून घेता यावी यासाठी मी इंटरनेटवर उपलब्ध असलेल्या शैक्षणिक संकेतस्थळांच्या वेबसाईटचा वापर केला. त्यांच्या माध्यमातून प्रकल्पाबाबत अधिक माहिती मिळवणे शक्य झाले. संकलित केलेल्या माहितीची सुद्धेसुद्धे मांडणी केली व ती माहिती प्रकल्पामध्ये पुढे समाविष्ट करण्यात आली आहे. सदर नमुद केलेल्या माहितीच्या आधारे प्रकल्पाचे निरीक्षण विश्लेषण आणि निष्कर्ष यांची नोंद केली.

POKÉMON

वायु प्रदुषण

वायु प्रदुषणात अपायकारक कण, जैविक रेणू किंवा इतर हानिकारक पदार्थांचा पृथ्वीच्या वातावरणात मिरकाव होतो. यामुळे रोग, मानवांचा मृत्यू व इतर सजीवांचे नुकसान होते.

वायु प्रदुषण (प्रदुषण प्रतिबंध व नियंत्रण)

अधिनियम 1881 नुसार वायु प्रदुषणाची व्याख्या:

"वायु प्रदुषण म्हणजे वातावरणात कोणत्याही धन, द्रव किंवा वायुरूप पदार्थांचे अस्तित्व अशा प्रमाणात, की जे मानवाला, सजीवांना, वनस्पतींना हानिकारक ठरू शकते."

वायू प्रदुषण नियंत्रण उपाय

वायू प्रदुषण नियंत्रित करण्यासाठी पुढील उपाय सुचविले आहेत.

1) कीलसा, जलवाऊ लाकूड आणि केचरा यांना जाळणे टाळा.

2) पुनर्नवीकरणीय ऊर्जा संचाधनांचा उपयोग करा.

3) प्रदुषण नियंत्रण कायद्याचे कटेकोरपणे पालन करा.

4) धूपळावरील प्रदुषके कमी करण्यासाठी धुरांच्या धुराड्यांची उंची शक्य होईल तेवढी उंच करा.

5) वातावरण शुद्ध राहण्यासाठी वृक्षारोपण करण्यावर भर द्या. वृक्ष प्रदुषित वायू शोषून घेतात व त्यांच्या पानांवर ठेवत तरंगठारे कणयुक्त धटक चिकटतात.

6) खाजगी वाहनापेक्षा सार्वजनिक वाहतूक प्रणालीचा वापर करा.

7) वायू प्रदुषणावर नियंत्रण ठेवण्यासाठी उत्तम पध्दत म्हणजे 'प्रदुषण प्रतिबंध', ज्याला स्त्रोत कमी करणे असेही म्हणतात. ही प्रक्रिया स्त्रोत प्रदुषण कमी करते, नाहीसे करते किंवा प्रतिबंधित करते.

हवा (प्रतिबंध आणि नियंत्रण) कायदा,

1881

देशातील राशीवतालच्या हवेची गुणवत्ता टिकवून ठेवण्यासाठी निर्माण केला गेला आहे. या कायद्याद्वारे उद्योग व कारखान्यांतून उत्सर्जनाचे नियंत्रण केले जाते. ज्यायोगे हे उत्सर्जन हानिकारक पातळी पेक्षा कमी ठेवले जाते. या कायद्यामध्ये अशीही तरतुद आहे की प्रदुषण नियंत्रण मंडळी प्रदुषण करणारे औद्योगिक उपक्रम करणारा परवानगी नसलेले काही भाग यिन्हांकित करू शकतात.

हवा प्रदुषण कायद्यातील तरतुदींचे कोणी उल्लंघन केल्यास तो गुन्हा ठरतो आणि अशा व्यावसायिकाला किंवा त्या व्यक्तीला हवा प्रदुषित केल्याबद्दल फौजदारी खटल्यांना सामोरे जावे लागते. या कायद्यानुसार परिसरात राहणाऱ्या प्रत्येक वापरकर्त्याला प्रदुषण नियंत्रण मंडळाच्या अधिकाऱ्यांनी जेव्हा विचारले असेल तेव्हा माहिती घेणे बंधनकारक आहे.

प्रकल्प निष्कर्ष

1) हवा प्रदूषण म्हणजे काय त्याची संकल्पना काय आहे याबाबत माहिती मिळवली.

2) हवा प्रदूषणाच्या पर्यावरणावर कोणता परिणाम होतो याबाबत माहिती मिळवून तिचे संकल्पन केले.

3) हवा प्रदूषणामुळे पर्यावरणावर होणारे घातक परिणाम कमी करण्यासाठी करण्यात येणाऱ्या उपाय-योजनांनी अधिक माहिती घेणे शक्य आहे.

4) हवा प्रदूषणाची कारणे, आणि हवा प्रदूषण होण्यास कारणीभूत ठरणारे घटक याबाबत सविस्तर माहिती संकलन केले.

5) हवा प्रदूषण रोखण्यासाठी शासनाने केलेल्या उपाय योजना माहिती करून घेतल्या.

प्रकल्प अहवाल

आजच्या युगात पर्यावरणीय प्रदुषण हा मानवजातीसाठी सर्वात भीषण धोका आहे. वाढत जाणारी लोकसंख्या, नियंत्रणा बाहेर वाढत चाललेली औद्योगिक क्षेत्रे आणि वाढती शहरे आणि नैसर्गिक संसाधनांचा बेजबाबदार पणे वापर यामुळे पर्यावरण दुषित होऊन जाते. प्रदुषणामुळे पर्यावरणावर धातक परिणाम होऊन पर्यावरणावर गंभीर परिणाम होतात.

आज मानवाच्या कृतीमुळे निष्काळजीपणामुळे सभोवतालच्या पर्यावरणावर धातक परिणाम होत असलेले दिसून येत आहे. आज हवा प्रदुषणाबाबत सर्वांनी सविस्तर माहिती जाणून घेऊन त्यावर वेळोवेळी उपाय करणे गरजेचे आहे. म्हणून हवा प्रदुषण हा विषय आजच्या आधुनिक जगात फार महत्वाचा आहे.

मी शैक्षणिक वर्ष 2022-23 मध्ये पर्यावरण या विषयाचा प्रकल्प करण्यासाठी 'हवा प्रदुषण' या विषयाची निवड केली. या विषयाबाबत माहिती मिळवण्यासाठी सर्वेक्षण मुलाखत या कार्यपद्धतीच्या अवलंब केल्या. हा प्रकल्प करत असताना परिभरातील वाढत जाणाऱ्या वायू प्रदुषणाबाबत माहिती घेणे, वायू प्रदुषणाचा पर्यावरणावर होणारा परिणाम जाणून घेणे, सभोवतालच्या पर्यावरणावर कोणता परिणाम होतो याची माहिती मिळवणे, पर्यावरणातील परिणाम टाळण्यासाठी करण्या येणाऱ्या उपाय-योजनांची माहिती घेणे, यांसारखी उद्दिष्टे समोर ठेवून मी या प्रकल्पाची माहिती प्रकटित केली.

POKÉMON

मुलाखतीच्या माध्यमातून परिसरातील लोकांच्या प्रतिक्रिया जाणून घेण्यात आल्या आणि मिळवलेल्या माहितीच्या आधारे प्रकल्पाची निरक्षणात नोंद केली. मिळवलेल्या माहितीचे विश्लेषण केले. तसेच निस्कर्ष काढण्यात आला. वाढत्या वायू प्रदुषणाचे आजुबाजुच्या परिसरावर घातक परिणाम घडून येणात हे निष्पन्न झाले. अशा प्रकारे पर्यावरण विषयाचा हा प्रकल्प पूर्णत्वास नेण्यात आला.

Pokémon

श्री संत गजानन महाविद्यालय, खर्डा

ता. जाधवराव जि. अहमदनगर
भूगोल विभाग

दि. १६/१२/२०२१

प्रति,
मा. प्राचार्य,
श्री संत गजानन महाविद्यालय,
खर्डा.

विषय: भूगोल व इतिहास विभागाच्या वतीने शैक्षणिक सहलीच्या
आयोजनाबाबत....

महोदय,

वरील विषयाच्या अनुषंगाने आपणास विनंती पूर्वक अर्ज सादर करण्यात येतो कि, दरवर्षी प्रमाणे २०२१-२२ या शैक्षणिक वर्षामध्ये इतिहास व भूगोल विभागाच्या वतीने बी.ए. द्वितीय व तृतीय वर्षातील विशेष इतिहास व भूगोल विषयाच्या विद्यार्थ्यांची शैक्षणिक स्थानिक पर्यटन सहल खर्डा (खर्ड्याचा भुईकोट किल्ला व खर्ड्यातील अनेक पर्यटन स्थळे) येथे भेटी देण्यासाठी दि. ०६/०१/२०२२ रोजी आयोजित करत आहोत तरी या शैक्षणिक सहलीसाठी आपण परवानगी द्यावी ही नम विनंती.

प्रा. शिवानंद तानाजीराव जाधव

Head of Department, Geography,
Shri Sant Gajanan Mahavidyalaya,
Kharda, Dist. Jalgaon, Gujarat.

संयोजक, शैक्षणिक सहल समिती

श्री चक्रवर्ती शिक्षण व आरोग्य प्रसारक मंडळ संदर्भित,
श्री संत गजानन महाविद्यालय, खर्डा

ता. जामखेड जि. अहमदनगर
भूगोल विभाग

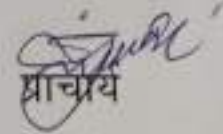
दि. १८/१२/२०२१

सूचना

महाविद्यालयातील सर्व विद्यार्थ्यांना सूचित करण्यात येते की, भूगोल व इतिहास विभागाच्या वतीने दि. ०६/०१/२०२२ रोजी स्थानिक पर्यटन-खर्डा (शैक्षणिक सहल) खर्ड्याचा भुईकोट किल्ला व खर्ड्यातील अनेक पर्यटन स्थळे या ठिकाणी क्षेत्रभेट म्हणून शैक्षणिक सहलीचे आयोजन करण्यात आलेले आहे तरी इच्छुक विद्यार्थ्यांनी मार्गदर्शक सा.प्रा. संभाजी नरवाडे (भूगोलविभाग) यांच्याकडे दि. ०३/०१/२०२२ पर्यंत आपले नावे नोंदवावीत.

— SW —

Head & Asst. Prof. Dep. of Geography
Shri Sant Gajanan Mahavidyalaya,
Khanda, Tal. Jamkhed, Dist. & Naqa.

प्रिन्सिपल

IC Principal
Shri Chhatrapati Shikshan and
Arogya Prasarak Mandal's
Shri Sant Gajanan Mahavidyalaya, Khanda
Tal. Jamkhed, Dist. Ahmednagar

श्री संत गजानन महाविद्यालय, खर्ड

श्री. जयसिंग जि. अहमदनगर
भुगोल विभाग

श्री संत गजानन महाविद्यालय, खर्डा

ता. जामखेड जि. अहमदनगर
भूगोल विभाग

श्री संत गजानन महाविद्यालय, खर्डा

म. तालुका जि. अहमदनगर
भूगोल विभाग

Study Tour Photo Dt. 06/01/2022

मी. संत गजानन महाविद्यालय, खंडी
ता. जामखेड जि. अहमदनगर

भूगोल विभाग (Study tour)-2022

उपस्थिति पत्रक

दि. 6/1/2022

1	Attar Sohail Ilyus	Sohail Attar.
2	chavan s.k	Chavan s.k
3	dhale P.H	dhale P.H
4	GOPALBHARAT A.S.	A.S.
5	Gaikwad m.a.	M.A.
6	Gopalghote V.S.	V.S.
7	Gore D.P.	D.P.
8	Jaybhay M.H	Jaybhay M.H
9	Kulkarni A.A	Kulkarni A.A
10	Loharkar M.B	M.B.
11	Morhe B.S	B.S.
12	laskar.s.p	S.P.
13	Murkute.V.A	Murkute V.A
14	Sutwase R.R	Sutwase R.R
15	Pachamare A.V	A.V.
16	Pawar P.D	Pawar P.D
17	Sutwase N.J	N.J.
18	Waghe S.P.	S.P.
19	Shirur A.M	A.M.

- 20) Sanap A.M
- 21) Sonwane S.H.
- 22) Badgeyerr S. M.
- 23) Murkute. K. B
- 24) Tipare. R. A

Sanap
S.H.
Badgeyerr
Murkute. K
Tipare

Head & Asst. Prof. Dep. of Geography
 Shri Sant Gajanan Mahavidyalaya,
 Kharda, Tal. Jamshed. Dist. & Naga.

Name :- Tipare Rupali Ashok
Std :- 14th(SY)5cm - IV
Sub :- Geography.
Seat N :- 2061

खड्याची इतिहास

खड्या एक ऐतिहासिक शहर आहे खड्या मध्ये अनेक मंदिरे आणि किल्ला व जंगली जमीन आहेत सोळा खराज्य हवज आहे खड्या परिसराने वारा प्रतिज्यातीलिंग आहेत व त्यातील अंकारेश्वर मंदिर आहे.

खड्याची लढाई :-

खड्याची लढाई दिनांक मार्च र १९१५ मध्ये झाली खड्यामध्ये मराठ्यांचा विजय झाला हे सुद्धा मराठा आणि हैदराबादच्या निजाम यांच्यामध्ये झाली (शाहूच्या दिरोने मराठ्यांच्या दिरोने) एक वॉकेट आहे आणि त्याने वज्जिर खानला दिले. त्यात निजामच्या अखेर वज्जिर खानचा मृत्यू झाला, असं वर्णन एक इंग्रज अधिकारी आपल्या वरिष्ठ सहकाऱ्याला लढाईचा वृत्तांत सांगताना करतो. खड्यात जी लढाई झाली होती त्यामध्ये केवळ आग्निबाणच जाहीतर तर सोड्या प्रमाणात दाखुगोळ्यांच्या वापर करण्यात आला. मराठ्यांचा खड्या का हाकी त्यापेक्षा हा पैसे आपण सुद्धावर खर्च करू, असं मराठ्यांला निजामच्या अखेर लढाईत पराभूतच जाही तर बंदिवान देखील झाला.

ही लढाई 11 मार्च 1795 ला झालेल्या
मराठा साम्राज्याची वशाखी
मराठी मानली जाते. निजाम अली खान
आसफजाह दुसरे आणि पेशवे दुसरे स्वामिशिव
आष्टावराव यांच्या फौजामध्ये झाली होती.

हिंदवी

स्वराज्यातील ऐतिहासिक शैवळी लढाई ज्या
किल्याभोवती लढली होती तो किल्ला म्हळजे
अर्डा अर्डा चे जुने जाव शिवपट्टन उर्फ
खेड्याचा मुळकोट किल्ला हैदराबादचा निजाम
आणि मराठ्यांच्या 11 मार्च 1795 रोजी

ही लढाई झाली या लढाईत
मराठ्यांच्या फौजांनी हैदराबादच्या निजामांच्या
पराभव केला दौलतराव शिंदे यांनी सेना
पुणे इथे असताना मराठा सत्तेचा पुढाव
दखीनेत वाढविण्यासाठी जाना फडणविस यांनी
हैदराबादच्या निजामावर लक्ष केंद्रित केले व
त्यांच्याकडे चोमर्छेवा शकलेल्या आठवणी केली.
निजामाचा संत्री सुरीरमुळकने ही सहाषी
फौदाकत जावत मराठ्यांच्या वहाडातील अहमद
जाकारना परिणामी पेशवे दौलतराव शिंदे,
तुकोजी डोळकर आणि दुसरा अहोजी
कोसले यांच्या फौजेन मार्च 1795 मध्ये
निजामांच्या प्रदेशावर आक्रमण
केले मराठ्यांनी निजामावर आक्रमण केल्याने
निजामाने ब्रिटीशांकडे मदत मागितली
परंतु ब्रिटीशांनी मदत जाकारली आणि
त्यामुळे अर्डा येथे निराशिक लढाई
झाली.

मराठ्यांशी उदाड्या मैदानावर लढ
वेळे टाकत निजामाने अर्डा किल्याचा

भारथ घेतला. मराठ्यांनी खर्चा किल्ल्याला
वेढा दिना आणि किल्ल्याला होणारी रसद
शांबभून तटबंदी सोवती तोफा घेवल्या
शेवटी निजामाने 13 मार्च 1795 रोजी तट
फसून लढाई साफार घेतली.

या तहानुसार निजामाने मराठ्यांना पाच
कोटी रुपये शकलेल्या चौघाई आणि
बुधदखंडणी पोटी देण्याचे मान्य केले. तसेच
उत्तरेच्या ताब्यातील एक तृतीयांश प्रदेश
मराठ्यांच्या स्वाधीन केला व दौलताबादचा
किल्ला व त्याच्या प्रदेशा पेशवांना देण्यात
आला. आशिविद्य वहाडचा प्रदेश महरसूलानसहित
जागपुरच्या सोसल्यांना देण्यात आला.
या लढाईत आगोजी होरपडे, दौलतराव
शिंदे, सवाई साधवराव पेशवे, जागपुरचे
बुधुर्जीराव सोसले आणि बड्या येथील
जहागीरदार सुलतान राजे निवाळकर यांनी
पराक्रम गाजविला आणि निजामाला बुध
चारली.

किल्ल्याच्या बौध्दकाम उभापत्यखोलीखददल साहेबी

आकाराचा हा किल्ला एकरमह्ये पसरलेला
असून उत्तरेच्या वाजूला पश्चिम दिशेला
असणारे किल्ल्याचे उत्तरभिमुख प्रवेशद्वार
सहजपणे दिसून येत आहे. उगमंडल
किल्ला खेवणी व खंडक अशी संरक्षण
उचना असणाऱ्या या बुध्दिकोच्या मुख्य
तटबंदी चार टोकाला चार दरवाजा
शेजारी दोन व उगमंडलाने एक असे
सात घुसून आहेत. अंपूर्ण किल्ल्यासोवती

हॉटक असून दरवाजाच्या बाजूला असणारा
 हॉटक बुजवल्याने वाडी किळ्याच्या दरवाजा
 पर्वत जाणे वाजूला येत मुख्य दरवाजाच्या
 तोंडना भिडना त्रेड जय उखून मुख्य
 दरवाजापुढे आडवी तटबंदी घालून त्या
 तटबंदीत एक बुरुज व दुसरा दरवाजा
 बांधून वगमंडळाची रचना केली आहे.
 हा दरवाजादेखील दोन बुरुजांमध्ये अंशिक
 झाला आहे हे वांधकाम मुख्य किळ्या
 वांधल्यानंतरच्या काळात झाले असावे.
 या दरवाजावर एक पश्चिम शिलालेख
 आहे पहिला दरवाजातून आत प्रवेश
 केल्यावर उजवीकडे आधारात 30-40 फूट
 उंचीचा मुख्य दरवाजा असून या दरवाजावर
 मराठीतील एक शिलालेख आहे या
 शिलालेखाबुसार हा किळ्या 1743 मध्ये
 सरदार तुलानरव निंबाळकर यांनी वांधला.
 दरवाजासमोरच्या वगमंडळाच्या दोन बाजूंना
 भोवथा वांधलेल्या असून येथील वीहील
 तटावर चढव्यास पायऱ्या दिसून येतात.
 किळ्याचा दुसरा दरवाजा व तेथील आतील
 भागातील वांधकाम अजही सुस्पष्ट आहे या
 दरवाजाच्या आतील भागात कुमटाकृती वांधकाम
 व दरवाजाच्या किळ्याच्या अंतर्गत भागात
 आण्घास तिसरा दरवाजा आहे दरवाजाच्या
 आतील भागात पहारेकराच्या देवड्या आहेत
 तेथील एक देवड्यात असलेला पायऱ्यांनी
 किळ्याच्या दरवाजावरील भागात जाता येते.
 दरवाजातून आत प्रवेश केल्यावर तेथील
 संपूर्ण उंदान गोकुळ दिसते किळ्यावरील
 वास्तूची पडझड झालेली आहे अर्ब अवशेष

उनामशेव झालेले आहेत. परंतु ते उर्व
पूर्वकत करण्यासाठी तेथील काम चालू आहे.
दरवाजाच्या आत उजवीकडे तटबंदीवर जमिनासाठी
जिगा आहे त्यावर चढून पुढे तटबंदीला
फिरफटका झाला येतो. तटावर ये-जा करण्यासाठी
तटावर ठिकठिकाणी पायवा आहेत. किल्ल्याच्या
तटबंदीवर फिरताना खंडक व खेवणी यांच्यात
असणाऱ्या पराभोटात असणाऱ्या लहान आठ
बुरुज आजही काही पुढातून पहायला मिळते.
उरलेले बुरुज मात्र पूर्णपणे जास्त झालेले
आहेत.

किल्ल्याच्या जवळपासही हासलेल्या वाऱ्याचे
अवशेष आहे. त्यात कातीखाली बाडलेल्या
ओव्या विसतात किल्ल्याच्या पूर्ववाजूला
तटबंदीकडे खुश्चीत एक इमारत आहे.
त्यावर जामा, मशिद असा उल्लेख असणारा
एक परिचय शिवालेख आहे. या इमारती
शेजरी फुटलेल्या तोफेचा मणीय भाग
आपल्याला पाहायला मिळतो. मशिद आणि
तटबंदी यांच्यामधील अशापत्यशास्त्राचा उत्तम
उदाहरण असणारे दगडाचे बांधलेली चिरेबंदी
व खुश्चीतीत असलेली चिरेबंदी पहायला
मिळते. ही वारत किल्ल्यातील पाण्याचा एकमेव
उत्रोत असून सध्या यत्न विहीरीतील किल्ल्याच्या
दुरूस्तीसाठी पाण्याचा उपसा होत आहे.
बाबाकार आकाराच्या खोबर फुटापेक्षा जास्त
खोल असणाऱ्या विहीरीत वरील बळूस
पाणी उपसा करण्यासाठी सोद आहे. तिला
विहीरीच्या बाजूने कमान आहे. पाणी जास्त
खोल होल्यास विहीरीत उतरण्यासाठी दुसऱ्या
बाजूने दगडी जीना आहे. साधारण 40

पायच्या उत्तरल्यावर आतील वाजूस 5x5
 आकाराची खोली आहे तिचा विहीरिच्या
 वजूसे कमान आहे किल्ल्याच्या दक्षिण
 तटवर्दीत खोदकाळी किल्यातून बाहेर
 पडव्यास एक जहानसा दरवाजा आहे
 पण तो सहा दडांनी बंद केलेला आहे
 याशिवाय मुख्य दरवाजाच्या आतील वाजूसच्या
 बाहेरकामान दोन कोठारे व कुयेरे पहायला
 मिळतात त्यात शिख्यासाठी किल्ल्याच्या
 आतील वाजूसे दरवाने आहे. वेगवेगळे
 किल्ला पाहव्यासाठी तास पुरेसा होतो.
 किल्ल्याच्या तटवर्दीवरून खड्यांच्या आसपासचा
 परिसर तेथून जहायळता येतो

वैशेषिक वैशिष्ट्ये :-

- कोणत्याही ऋतूमध्ये हा किल्ला आपण पाहू शकतो.
- वसू स्वॉप जवळ मिळवारी जोड पापडी खोब शेवट्याने वायला खूप स्वच्छ लागतात.

खड्यांमिथील अनेक प्रसिद्ध स्थळे :-

परिसराचे आमदेवन, हिंदू मुस्लिम धर्मीयांचे
 श्रद्धास्थान, कानिफनाथ, तेथे दरवर्षी
 यात्रा भरते. मात्रेला दुरवरून आवीक
 येतात त्या यात्रेत अनेक दुकाने
 पाहणे येतात.

खर्डा परिसरानार घुरातन बारा
 पुनिज्योतिर्लिंग मंदीरे आहे. ते मंदीरे
 खुबवार पेठ मध्ये असून तेथे पाहव्यासाठी
 मोठी वाख आहे. त्या मंदिराचे

ॐकारेश्वर नाव आहे मुख्य दरवाजाच्या
आत प्रवेश केल्यास आपल्याला प्रथम
जंदाचे दर्शन होते तर तेथे महादेवाचे
सोयी पिंड आहे. तेथे रोज आरती
काकडा होतो. तेथील लोक रोज महादेवाची
पुजा करण्यासाठी येतात. महादेवाचे मंदिर
हे जागृत देवस्थान आहे.

अड्यमिह्ये सिताराम ठाड आहे तो एक
हिंदू धर्माचे पवित्र स्थान आहे सिताराम
ठाड हा खूप पसरलेला आहे व सुंदर
मंदीर आहे. मंदिरासोबत अनेक वेगवेगळ्या
प्रकारची फुलांची झाडे आहेत. तेथे
किर्तनासाठी मोठे अम्मामंडप आहे. तेथे
खूप आर्वाक भक्त दुरुवरून येतात.
तेथे येणाऱ्या आर्वाक भक्तांना जेवणाची
उत्तम सोय आहे. पाणी पिण्यासाठी
होद आहे. तेथे येणाऱ्या किर्तनकारांना
राहण्यासाठी खराची सोय आहे.

अड्यमिह्ये जैन मंदिर आहे.
तेथील जैन धर्माचे लोक येतात.
तसेच अड्यमिह्ये मदी आहे ती खूप
जुनी असून ते ऐतिहासिक स्थान
आहे ती मदी खूप दुरुवरून पाहता
येथे त्या मज्जेमध्ये पहिले शिकवा
होते तेथे कॉलेज होते. अड्यमिह्ये
अनेक सोयी-सुविधा आहेत.

जगतील अर्वात
मोठा खराज्यवृक्ष आहे. तो खराज्य
वृक्ष अर्वात दादा यांनी उभारला
आहे. त्यामुळे अड्यमिह्ये एक जर्वात
अोळख मिळाली आहे.

मुर्शिकोट किल्ल्यासमोर 74 मीटरचा अगवा
 ध्वज उभारला आहे. हा ध्वज
 15 ऑक्टोबर 2021 रोजी लावला ह्या
 ध्वजाची उंची 74 मीटरची
 ह्या पुजन करण्यात आले. हा ध्वजराज्यध्वज
 37 दिवसांचा अद्ययावत प्रवास करत
 राज्यातील आग्नि प्रखारबळाना 96 वेदन
 करत महाराष्ट्रातील 36 जिल्हे व इतर
 पाच राज्यांना भेट देउन पुन्हा
 राज्यात पोहचलेला हा अगवा ध्वजराज्यध्वज
 कुंभ स्तंभकन आहे. या ध्वजाचा आकार
 96x64 फूट आहे ध्वज उभारले
 वजन 18 टन असून वुसत्या
 ध्वजामुळे वजन 90 किलो आहे.
 चौसर फूट आकाराचा असलेला
 ध्वज उभारण्याचा आकषा ठरला आहे.

Shri Chhatrapati Shikshan and Arogya Prasarak Mandal's

Shri Sant Gajanan Mahavidyalaya, Kharda

Department of Geography

STUDY TOUR REPORT- 2021-22

The Department of Geography and History a one-day study tour on 06 January, 2022. The 23 students of FY SY & TY Geography students participated in this tour. The study tour was arranged at Kharda Fourt, Onkereshwer Temple, Nibalkar Gadi, at 8 am the tour started from the college campus.

The first visit was to a very popular Historical & Tourist place 'Kharda Fourt' and later to the 'Onkereshwer Temple'.

Prof. Dr. Mr. Shivanand Jadhav guided the students about the important objectives of Kharda Fourt. From this study tour the students experienced the historical and geographical environment, and were very enchanted.

The students had experienced all this and the tour returned to college in evening. Head Dr. Shivanand Jadhav guided the students and they provided the efforts to make this study tour a success.

— sd —

Head & Asst. Prof. Dep. of Geography
Shri Sant Gajanan Mahavidyalaya,
Kharda, Tal. Jamshed, Dist. Naga.

2022
[Signature]

IC Principal

Shri Chhatrapati Shikshan and
Arogya Prasarak Mandal's
Shri Sant Gajanan Mahavidyalaya, Kharda
Tal. Jamshed, Dist. Ahmednagar